

HET GAST- OF ZIEKENHUIS TE DORDRECHT.

In een verslag der *Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst* (geplaatst in het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*), behelzende een onderzoek naar den hygiënischen toestand der geneeskundige gestichten in Nederland, worden ook een paar bladzijden gewijd aan het Gast- of Ziekenhuis te Dordrecht. Behalve door tal van onwaarheden kenmerken zij zich door smadelijke aantijgingen jegens de ingezetenen der stad en geven een ten eenenmale onjuisten indruk omtrent de wijze, waarop het besluit tot opbouw van een nieuw Ziekenhuis is tot stand gekomen. De Dordrechtsche Vereeniging tot bevordering der Volksgezondheid heeft gemeend aan zich zelve en hare medeburgers verschuldigd te zijn in het licht te stellen, hoe zeer met dit zoogenaamde onderzoek de hand is gelicht en hoe misplaatst, al ware het alleen om die reden, de smadelijke bejegening is, die in dit stuk den ingezetenen van Dordrecht wordt aangedaan. — Het volgende, door eene Commissie harentwege opgemaakt, heeft de strekking om in een beknopt overzicht te doen uitkomen, hoe in dit stuk in plaats van de vrucht van een onderzoek een geheel misvormd beeld der werkelijkheid aan de beoordeeling van het publiek wordt prijs gegeven. — Links plaatsen wij eenige zinsneden van het verslag, ter rechterzijde vindt de lezer de noodige terechtwijzingen.

De Vereeniging voornoemd,

Dr. J. A. DELHEZ, 1ste Voorzitter.

Mr. F. N. SICKENGA, Secretaris.

„Wanneer men het oude gebouw binnentreedt is de eerste indruk, dien men ontvangt, als of men zich bevindt tusschen hokken en gaten, tusschen groote en kleine pakhuizen,”

„die binnen zekeren omtrek bijeengeplaatst zijn”

Men komt dan in de apotheek. Deze laat met het daarneven geplaatste laboratorium, zoowel wat inrichting als uiterlijk aanzien betreft, niets te wenschen over.

Juist het omgekeerde is de hoofdfout van het gesticht. Het is te veel uiteengebouwd. Niet alleen dat er tusschen de ziekenzalen, de verblijven der beambten en suppoosten en het geheele oeconomische gedeelte geen verband bestaat, maar het is ook niet aan te brengen. Ofschoon aan dit gebrek sanitaire voordeelen verbonden zijn, is een goede dienstregeling daarmede toch zoo onbestaanbaar, dat ieder deskundige daarin een voldoende reden erkent, om een nieuw Ziekenhuis voor Dordrecht te begeeren.

„en door een muur omgeven zijn.”

Deze muur is niet te vinden. „Het gebouw bestaat uit vele al dan niet aan elkander sluitende blokken, die een ruime binnenplaats omgeven” (zie *Verzameling van stukken betreffende het Geneeskundig Staatstoezicht in Nederland*, 1870, blz. 240.)

„De eerste zaal is een groote holle mannenzaal.”

Moet zijn: vrouwenzaal.

„De tweede een vrouwenzaal.”

Moet zijn: mannenzaal.

„Langs het uiteinde (der vrouwenzaal) loopt een riool, dat diep is,” — het is niet tegen te spreken —

„en tevens vergaderbak voor vuil en ander water.”

Een zuiver verzinsel.

„Een tweede gebouw, dat afzonderlijk staat met een boven- en benedenzaal, verkeert in denzelfden ongelukkigen toestand.

Niet alzo. Die zalen zijn niet zoo hol en ongezellig. De bovenzaal onderscheidt zich daarenboven van de anderen door een houten bevoering.

„De trap, die naar de bovenkamer voert komt uit in de benedenkamer.”

Vanwaar toch zulke onwaarheden? Het is zoo niet, de trap komt niet uit in de benedenkamer, maar er naast en er buiten.

„Hier” — in de operatiekamer — „blijven de geopereerden liggen, totdat zij naar eene der zalen kunnen worden overgebracht en wel in gezelschap der ziekenmoeder, die in dezelfde kamer mangelt, strijkt en de wasch doet.”

De behandeling der zieken in het Gasthuis is toevertrouwd aan twee Medicinæ Doctoren en twee Chirurgen, die elkander afwisselen. Wie deze beschuldiging inbrengt, noemen den behandelenden Geneesheer, die zulks toelaat. Zoolang dit niet is geschied, is men aan ieder der Geneesheeren verplicht de aantijging voor onwaar te houden.

„Jaren geleden heeft de Geneesheer van het Hospitaal Dr. J. W. VAN STEENBERGEN SCHOTEL, op verzoek van het Burgerlijk Armbestuur, daarover een uitvoerig verslag ingeleverd aan de regenten van het gesticht.

In iets minder dan drie regels druks, drie onwaarheden:

de Heer J. W. VAN STEENBERGEN SCHOTEL heeft noch door een Academische promotie, noch honoris causa zich het radikaal verworven van Doctor;

hij is niet „de Geneesheer,” maar een der Geneesheeren, meer bepaaldelijk een der Chirurgen van het gesticht;

niet aan Regenten van het Gasthuis, maar aan het Stedelijk Armbestuur, heeft hij het bedoelde verslag ingeleverd.

„In weerwil van de opeenhoping der schadelijke antihygiënische invloeden is het onverklaarbaar, dat er zoo zelden intercurrente ziekten voorkomen.”

„Luidens verklaring van den Geneesheer, die gedurende 40 jaren in het Gasthuis heeft gepractiseerd,”

„en sinds 20 jaren aan het hoofd der inrichting gestaan heeft,”

De oudste Med. Doctor van het gesticht is gepromoveerd in 1836, zijn ambtgenoot in 1842. De oudste Chirurgijn heeft examen afgelegd in 1833 (en is daarop eenigen tijd gevestigd geweest te Schiedam), zijn ambtgenoot in 1840.

Nimmer heeft een der Geneesheeren aan het hoofd gestaan der inrichting.

„heeft er slechts eenmaal eene typhus-epidemie geheerscht.

„In 1865 heerschte er typhus in de stad, ten gevolge waarvan enkele gevallen in het hospitaal werden opgenomen, en toen stierven er meer suppoosten, oppassers en wakers dan er typhus-lijders binnen gekomen waren.”

„Gangraena nosocomialis heeft hij evenmin waargenomen” enz.

dus „evenmin” waargenomen. Niet genoeg alzo, dat de man, die 40 jaren in het Gasthuis heeft gepraktiseerd en 20 jaren aan het hoofd er van gestaan heeft, een fictie is; maar nu wordt ook nog van hem gezegd, dat hij het een „evenmin” heeft waargenomen als het ander. Dit is nu blijkbaar wel de bedoeling niet van het hier en daar niet gelukkig gestileerde rapport; maar het staat er. Wij nemen er aanleiding uit, er van af te zien, om aan de hier bijeengebrachte zeldzame en onverklaarbare zaken, door aanvulling en verbetering, waarheid en kleur te geven.

Dit verslag nu wordt bij het publiek ingeleid door de verklaring, dat de daarin „medegedeelde bijzonderheden, hoe luttel ook, alleen daarom belangwekkend zijn, omdat ze ons doen zien hoe slecht, hoe onvergefelijk slecht Zuid-Hollands rijke handelsstad voor zijne lijdende ingezetenen zorgt.” Dit is evenwel nog maar inleiding. Eerst wanneer de *Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst* ons heeft doen aanschouwen die binnen een zekeren omtrek bijeengeplaatste groote en kleine pakhuizen, omgeven door dien muur, en in het algemeen de vrucht van haar onderzoek omtrent den hygiënischen toestand van het Dordrechtsche Gasthuis heeft doen kennen, eerst dan zien wij haar den vollen stroom harer verontwaardiging over Dordrecht's ingezetenen uitstorten. Zij zegt:

„Ziedaar in ruwe trekken de beschrijving van het gebouw, bestempeld met den naam van Gasthuis en

„waarin het rijke, bloeiende Dordrecht sinds meer dan 40 jaren zijne lijdende zieke behoeftigen verpleegt.

„De stad, waarin handel en scheepvaart bloeijen;

„waarin men jaarlijks schatten ziet legateren aan musea en verzamelingen van schilderijen;

„de stad, die eerlang aanmerkelijk uitgebreid en in het met tonnen gouds gekochte spoorwegnet zal worden opgenomen,

„die stad heeft voor zijne noodlijdende kranke ingezetenen niets dan —
„een akelig doodsch gebouw met straatkeijen bevoerd en verontreinigd
door uitwasemingen van foecale stoffen en vuil stinkend rioolwater.”

Het is niet in te zien wat der *Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst* aanleiding heeft gegeven hare grieven te laten beginnen juist voor meer dan 40 jaren; wat verder heet het, dat „de toestand bijna een halve eeuw tot oneer der stad heeft voortgeduurd.” Geen ingezetenen van Dordrecht, die zich iets er van kan weten te herinneren, dat voor 40 à 50 jaren in de overoude inrichting veranderingen gebracht of ontstaan zijn, waaruit haar tegenwoordige toestand zou geboren zijn. Wel is er in veel later jaren verbouwd, maar dit strekte tot verbetering, hoe onvoldoende ook. Dit punt is volkomen onverklaarbaar. Daarentegen zal de lezer gemakkelijk inzien, van waar het komt, dat de steenen, waarmede vroeger is medegedeeld, dat de vloeren der zalen zijn geplaveid, hier „keijen” zijn geworden. Immers door de kolossale hyperbool van „die schatten, die men jaarlijks ziet legateren aan musea en verzamelingen van schilderijen,” heeft de Maatschappij zelve op deze geheele tirade den stempel der overdrijving zoo kennelijk afgedrukt, dat wij zouden meenen den lezer te beleedigen, indien ook wij nog pogingen aanwendden hem daarvoor de oogen te openen. Hij moge naar deze eene phrase de waarde der woorden, in de overigen gebruikt, afmeten.

Eindelijk: de Maatschappij zegt „te willen hopen, dat de vereenigde pogingen van Geneesheer en Regenten, gerugsteund door de afkeuring van wege het Geneeskundig Staatstoezicht, eerlang met den gewenschten uitslag zullen bekroond worden.” Alsof enkele welgezinden alleen maar een ruggesteun van de afkeuring van het Geneeskundig Staatsgezag behoeften, om hunne pogingen te zien slagen! De hoop moge uit een medelijdend en welgestemd gemoed zijn opgerezen — maar de grond, waarop ze berust, is een hersenschim. Een Regent van 1870 is niet dezelfde man als een van 1770; en Geneesheeren en Inspecteurs deelen met hem in hetzelfde lot. Wij willen niets afdingen op de verdiensten van hen, die voor een zestal jaren het eerst de bevoegde machten op de wenschelijkheid eener verbeterde inrichting voor ziekenverpleging hebben opmerkzaam gemaakt; maar het is een feit, dat het besluit tot opbouw van een nieuw gesticht eerst — en toen onmiddellijk — tot stand is gekomen, nadat de klacht over het Ziekenhuis een volksklacht was geworden. Onze vrij talrijke Vereeniging tot bevordering der Volksgezondheid mag er aanspraak op maken, dat eene bespreking op de laatstgehouden jaarlijksche Algemeene Vergadering er den stoot aan heeft gegeven, dat een tweehonderdtal belangstellende ingezetenen hunne wenschen te dien aanzien hebben kenbaar gemaakt; en aan deze wenschen is de Gemeenteraad zonder aarzeling met algemeene stemmen te gemoet gekomen. Evenzoo maken wij er geen aanmerking op, dat het Geneeskundig Staatsgezag, door onze Regeering geraadpleegd, aan de voorziening in andere sanitaire belangen de prioriteit had wenschen toegekend. Maar een naschrift op het Verslag der Maatschappij, waarin gezegd wordt, dat de Geneeskundige Inspecteur van Zuid-Holland mededeelde, „dat men *eindelijk* zou overgaan tot het bouwen van een nieuw Ziekenhuis,” geeft aan het Geneeskundig

Staatstoezicht den schijn, alsof het daarop had aangedrongen. 1) En dit is niets dan schijn. Het heeft eene vernieuwing van het Ziekenhuis te Dordrecht noch uitgelokt, noch gesteund.

Mocht de *Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst* bij sommigen eenigen indruk gemaakt hebben, door de wijze waarop zij de ingezetenen van Dordrecht heeft door het slijk gehaald in het Verslag van haar onderzoek omtrent den hygiënischen toestand der geneeskundige gestichten in Nederland, dan hopen wij dien indruk te hebben uitgewischt. — Onze aanmerkingen, die het gehalte van dat onderzoek in het licht stellen, en onze gegeven ophelderingen hebben geen ander doel.

STAAT DER BIJ HET LEGER VERRIGTE VACCINATIËN EN REVACCINATIËN
VAN EN MET HET JAAR 1859 TOT EN MET 1870;

MEDEGEDEELD DOOR

**den Heer Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmagt,
Dr. J. J. S A S.**

Jaren.	Officieren, Onder-Officieren en Manschappen.								Vrouwen en Kinderen.							
	Gevaccineerd.				Gerevaccineerd.				Gevaccineerd.				Gerevaccineerd.			
	Met volkomen gevolg.	Met onvolko- men gevolg.	Zonder gevolg.	Totaal.	Met volkomen gevolg.	Met onvolko- men gevolg.	Zonder gevolg.	Totaal.	Met volkomen gevolg.	Met onvolko- men gevolg.	Zonder gevolg.	Totaal.	Met volkomen gevolg.	Met onvolko- men gevolg.	Zonder gevolg.	Totaal.
1859	284	137	141	562	1334	2096	3501	6931	405	23	83	511	40	54	58	152
1860	397	171	240	808	945	1807	2632	5384	438	25	40	503	6	23	11	40
1861	416	223	210	849	2003	2328	2918	7249	452	24	70	546	15	18	16	49
1862	240	176	152	568	1027	1681	3307	6015	398	27	55	480	5	11	6	22
1863	315	159	111	585	1361	1748	2993	6102	393	22	56	471	13	7	10	30
1864	329	168	139	636	1850	2863	4057	8770	706	46	47	799	160	304	403	867
1865	256	129	176	561	1605	2953	4605	9163	563	48	83	694	74	147	302	523
1866	266	134	207	607	1309	2204	4494	8007	441	14	104	559	34	26	32	92
1867	187	108	135	430	1294	2326	5353	8973	374	36	100	510	29	8	26	63
1868	284	171	164	619	1624	2138	4074	7836	540	27	118	685	5	13	17	35
1869	375	167	212	754	1871	2537	5060	9468	522	16	45	583	8	10	8	26
1870	321	120	146	587	2055	3187	4680	9922	659	26	73	758	213	275	298	786
	3670	1863	2033	7566	18278	27868	47674	93820	5891	334	874	7099	602	896	1187	2685

1) Bij het ter perse gaan van dit stukje ontvangen wij eene mededeeling van den Geneeskundigen Inspecteur van Zuid-Holland, dat „wat men hem (ter aangehaalder plaatse) laat zeggen, door hem niet gezegd is.”